

Metodický pokyn pro poskytovatele zdravotních služeb o postupu při vydávání potvrzení pro úřední změnu pohlaví trans osob

Poskytování zdravotní péče související s úřední změnou pohlaví je součástí komplexní péče o trans osoby (charakterizované výrazným a trvalým nesouladem mezi jejich prožívaným pohlavím a pohlavím, které jim bylo přiděleno při narození). V zájmu zajištění jednotného postupu při poskytování zdravotní péče související s úřední změnou pohlaví se vydává tento Metodický pokyn pro poskytovatele zdravotních služeb o postupu při vydávání potvrzení pro úřední změnu pohlaví trans osob (dále jen „metodický pokyn“).

Čl. 1 Úvodní ustanovení

Tento metodický pokyn standardizuje postupy při poskytování zdravotní péče osobám s poruchou pohlavní identity uvedenou v kapitole V. Mezinárodní klasifikace nemocí WHO (MKN-10), která je vedena pod kódem diagnózy F 64.0 s názvem Transsexualismus (dále také „transsexualismus“)¹. Metodický pokyn určuje zdravotnické pracovníky příslušné k diagnostice, léčbě a vydání potvrzení poskytovatele zdravotních služeb dle ustanovení § 29 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník², a příloh č. 5 a 6 vyhlášky č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „matriční vyhláška“) o:

a) zahájení péče a

b) splnění podmínek pro úřední změnu pohlaví (definitivní potvrzení diagnózy).

Z konsensu odborníků vyplývá doporučení, že péči lze zahájit i před 18. rokem věku, ale Potvrzení o splnění podmínek pro úřední změnu pohlaví (dle vzoru v příloze č. 6 matriční vyhlášky) by mělo být vydáno nejdříve dosažením 18. roku věku.

Doporučuje se, aby ve zdravotnické dokumentaci byly uvedeny podrobnější informace, které by odrážely konkrétní poučení a seznámení osoby s dopady a riziky v souvislosti s úřední změnou pohlaví, a to formou informovaného souhlasu.

Čl. 2 Postup při poskytování zdravotní péče

Postup při poskytování zdravotní péče vedoucí k úřední změně pohlaví se skládá z fáze:

- a) zahájení péče (stanovení pracovní diagnózy),
- b) potvrzení diagnózy transsexualismus (doba sledování pro perzistenci diagnózy a sociální tranzici),
- c) další zdravotní péče; provedení dalších indikovaných léčebných postupů na žádost osoby a na základě individuálního léčebného plánu stanoveného ošetřujícím sexuologem, se kterým je osoba seznámena a vyjádřila s ním souhlas.

Čl. 3 Fáze zahájení péče (stanovení pracovní diagnózy)

- 1) Poskytovatel zdravotních služeb se specializovanou způsobilostí v oboru sexuologie nebo se zvláštní odbornou způsobilostí v oboru sexuologie (dále také „ošetřující

---

¹ 11. revize Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-11) zavádí novou terminologii a klasifikaci stavů souvisejících se sexuálním zdravím. Místo pojmů Poruchy pohlavní identity a Transexualismus je zaváděn termín Genderový nesoulad s odlišným vymezením stavu oproti MKN-10. K 1. červenci 2025 je MKN-11 v českém vydání připravena (na adrese <https://icd.who.int/>) a slouží mimo jiné k mezinárodně platnému vymezení pojmů. Pro vykazování stavů například v rámci Národního zdravotnického informačního systému a vyúčtování zdravotní péče bude MKN-11 zavedena v budoucích letech ve výhledu do roku 2030.

² Ve znění nálezů Ústavního soudu č. 144/2024 Sb. ze dne 24. 4. 2024

sexuolog“) zahájí poskytování péče osobě, která vyhledá odbornou sexuologickou péči v oblasti genderové identity.

- 2) Ošetřující sexuolog osobu náležitě poučí o jednotlivých diagnostických a léčebných postupech a rizicích spojených se změnou pohlaví. Osoba bude prokazatelně seznámena se zdravotními a nezdravotními riziky spojenými se změnou pohlaví. Vzor Poučení a informovaného souhlasu s plánem diagnostických a léčebných postupů a zdravotními a nezdravotními riziky spojenými se změnou pohlaví je k případnému využití uveden v příloze, části 1 tohoto metodického pokynu. Část 1 přílohy by měla být podepsána osobou a ošetřujícím sexuologem a ošetřující sexuolog ji vloží do zdravotnické dokumentace.

Čl. 4 Fáze potvrzení diagnózy transsexualismus (doba sledování pro perzistenci diagnózy a sociální tranzici)

1. Diagnózu transsexualismus stanoví ošetřující sexuolog na základě diagnostických postupů pro tuto diagnózu. Ošetřující sexuolog může stanovit Individuální plán diagnostických vyšetření. Diagnostická fáze trvá po dobu nezbytně nutnou pro tyto postupy a odvíjí se od okolností každého individuálního případu. Tato doba může obvykle trvat 6–12 měsíců. Pacient má právo kdykoli proces diagnostiky ukončit bez negativních důsledků.
2. V rámci diagnostických postupů se v diagnostické fázi posuzuje přání osoby žít a být přijímána jako osoba druhého pohlaví, jakož i trvalost a stálost nesouladu prožívaného pohlaví a pohlaví určeného při narození.
3. Je-li to pro stanovení diagnózy nezbytné, ošetřující sexuolog si vyžádá další vyšetření dle standardního postupu pro diagnózu transsexualismus, která provádějí zdravotničtí pracovníci se specializací v oboru, zejména:
  - a) klinický psycholog se zaměřením na:
    - i. určení identifikace osoby s požadovaným opačným pohlavím,
    - ii. posouzení duševních či psychosociálních potíží a jejich ev. diferenciální diagnostika s transsexualismem,
    - iii. schopnost samostatně se rozhodovat a poskytnout informovaný souhlas;
  - b) psychiatr, se zaměřením na vyloučení jiného onemocnění, které by mohlo ovlivnit diagnózu;
  - c) endokrinolog se zaměřením na vyloučení jiných onemocnění, která by mohla ovlivnit diagnózu, a na posouzení vhodnosti případné hormonální léčby;
  - d) urolog nebo gynekolog;
  - e) další specialista.
4. Po potvrzení diagnózy ošetřující sexuolog osobu náležitě seznámí s Individuálním plánem zdravotní péče po stanovení diagnózy, hlavními zdravotními i nezdravotními riziky procesu změny pohlaví, jakož i možnými zvýšenými riziky souvisejícími se současným zdravotním stavem a také dopadem celého procesu změny pohlaví na její současný i budoucí život, jeho kvalitu a celkové společenské přijetí. Vzor Poučení a informovaného souhlasu s plánem diagnostických a léčebných postupů a zdravotními a nezdravotními riziky spojenými se změnou pohlaví je uveden v příloze, části 2 tohoto metodického pokynu, která by měla být podepsána osobou a ošetřujícím sexuologem a ošetřující sexuolog ji vloží do zdravotnické dokumentace.

Čl. 5 Fáze další zdravotní péče po stanovení diagnózy

1. V rámci fáze péče po stanovení diagnózy může být indikována další zdravotní péče podle standardního postupu pro diagnózu transsexualismus. Tyto další zdravotní služby v rámci péče poskytované po stanovení diagnózy transsexualismus mohou být

prováděny pouze na základě individuálního léčebného plánu stanoveného ošetřujícím sexuologem, se kterým je osoba seznámena a vyjádřila s ním souhlas.

2. Pokud další zdravotní péče může směřovat k provedení chirurgických zákroků s výraznějšími zásahy do integrity člověka, postupuje se podle zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (§ 21–23), a ošetřující sexuolog ve spolupráci s klinickým psychologem vydají osobě stanovisko dle tohoto zákona. Doporučený postup pro provedení chirurgických zákroků je upraven v Doporučeném postupu při provádění chirurgických zákroků směřujících ke změně pohlaví u transsexuálních pacientů (Věstník Ministerstva zdravotnictví č. 8/2012). Do doby pro Real Life Experience podle čl. 2 odst. 2 Doporučeného postupu při provádění chirurgických zákroků směřujících ke změně pohlaví u transsexuálních pacientů, se započítává doba z provedených úkonů v rámci diagnostických postupů podle čl. 4 odst. 1 tohoto metodického pokynu.
3. Další zdravotní péče může spočívat v
  - a. jiných chirurgických zákrocích,
  - b. hormonální léčbě včetně dlouhodobé hormonální léčby, u které se předpokládá, že bude poskytována po celý život,
  - c. hlasové terapii,
  - d. psychoterapii či psychologickém poradenství,
  - e. nebo dalších souvisejících úkonech.

Tato péče je poskytována v souladu s příslušnými odbornými standardy.

4. Další zdravotní péči či služby provádí na základě lékařské indikace zdravotnický pracovník, zejména:
  - a. ošetřující sexuolog,
  - b. endokrinolog,
  - c. urolog nebo gynekolog, chirurg nebo plastický chirurg,
  - d. klinický psycholog,
  - e. otorinolaryngolog.

Čl. 6 Potvrzení poskytovatele zdravotních služeb

1. Vzory potvrzení poskytovatele zdravotních služeb o zahájení péče a o splnění podmínek pro úřední změnu pohlaví jsou stanoveny přílohou č. 5 a č. 6 matriční vyhlášky.
2. **Pro potvrzení o zahájení péče pro změnu pohlaví** ošetřující sexuolog použije vzor uvedený v příloze č. 5 matriční vyhlášky. Toto potvrzení je vydáno při zahájení péče dle čl. 3 tohoto metodického pokynu. Osoba, u níž byla zahájena péče pro změnu pohlaví, může před kterýmkoli matričním úřadem prohlásit, že bude užívat neutrální jméno nebo jména a příjmení, přičemž přílohou prohlášení je potvrzení dle vzoru uvedeného v příloze č. 5 matriční vyhlášky.
3. **Potvrzení o splnění podmínek pro úřední změnu pohlaví** (jedná se o definitivní potvrzení diagnózy pro úřední změnu pohlaví). Toto potvrzení **vydává ošetřující sexuolog** a použije vzor uvedený v příloze č. 6 matriční vyhlášky), pokud:
  - a) diagnostické postupy provedené podle čl. 4 tohoto metodického pokynu prokazatelně potvrdí diagnózu transsexualismu a
  - b) osoba byla řádně poučena a podepsala informovaný souhlas (dle vzoru v části 2 přílohy metodického pokynu).
4. Den změny pohlaví je uveden v potvrzení o splnění podmínek pro úřední změnu pohlaví (dle vzoru v příloze č. 6 matriční vyhlášky). Ošetřující sexuolog je povinen oznámit vydání tohoto potvrzení matričnímu úřadu do 3 pracovních dnů ode dne změny pohlaví. Mělo by se jednat o matriční úřad, v jehož knize narození je proveden zápis narození osoby, u níž došlo ke změně pohlaví. Nejistí-li poskytovatel zdravotních služeb, který matriční úřad je

příslušný, může provést oznámení tomu matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu má poskytovatel zdravotních služeb své sídlo.

Čl. 7 Přejícné ustanovení

Úkony v rámci poskytování zdravotní péče osobám v souvislosti se změnou pohlaví, které byly provedeny před účinností tohoto metodického pokynu, se považují za odpovídající úkony v rámci poskytování zdravotní péče podle čl. 2 provedené v souladu s čl. 3–5 tohoto metodického pokynu. Diagnóza transsexualismu potvrzená před účinností tohoto metodického pokynu se považuje za diagnózu podle čl. 4 tohoto metodického pokynu.

Čl. 8 Účinnost

Tento metodický pokyn je účinný od 1. července 2025.

Příloha

Poučení osoby a informovaný souhlas s plánem diagnostických a léčebných postupů a riziky spojenými se změnou pohlaví

Část 1

Tato informace se předává při zahájení péče a diagnostického procesu, tj. před vydáním **Potvrzení o zahájení péče pro změnu pohlaví (dle vzoru v příloze č. 5 matriční vyhlášky).**

Osobní údaje osoby

Jméno ..... Příjmení .....

Datum narození ..... Místo narození .....

Adresa trvalého bydliště

.....

Doručovací adresa bydliště (pokud je jiná než adresa trvalého bydliště)

.....

Rodné číslo ..... Současné pohlaví .....

Předmět poučení

Úřední změna pohlaví je proces, jehož cílem je zlepšit kvalitu života a společenské přijetí osoby v souladu s prožívanou pohlavní identitou. Pohlaví lze změnit z mužského na ženské nebo z ženského na mužské.

Osoba hlásící se k jinému pohlaví obvykle prožívá svou tělesnou identitu v rozporu s pohlavím, které jí bylo přiřazeno při narození podle vnějších pohlavních znaků, genitálií nebo karyotypu. Porucha pohlavní identity vyplývá z diagnózy F64.0. Pokud jsou přítomné jiné významné komorbidity, byly uspokojivým způsobem kompenzovány a pacient je bere na vědomí. Pokud prožívání odlišné pohlavní identity vyplývá z jiné dg. než F64.0, prokáže se to v diagnostické fázi a nejsou indikovány žádné další terapeutické intervence.

Níže podepsaná osoba na základě svobodného rozhodnutí vstupuje do diagnostického procesu, jehož závěrem má být potvrzení diagnózy transsexualismus.

Je si vědoma toho, že tento proces může vést k několika situacím:

- osobě bude po diagnostickém procesu potvrzena diagnóza transsexualismus a vydáno potvrzení o splnění podmínek pro úřední změnu pohlaví (dle vzoru v příloze č. 6 matriční vyhlášky).
- po potvrzení diagnózy osoba nemusí vyžadovat žádné další medicínské úkony (tj. bez hormonální léčby, bez chirurgických výkonů),
- po potvrzení diagnózy může osoba pokračovat v další fázi péče, která může spočívat v medicínských intervencích (zpravidla hormonálních a chirurgických); tyto se řídí

doporučenými postupy a v případě chirurgických zákroků s výraznějšími zásahy do integrity člověka se postupuje podle zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (§ 21–23). Může spočívat i jiných chirurgických zákrocích, hormonální léčbě, hlasové terapii, psychoterapii či psychologickém poradenství nebo dalších souvisejících úkonech.

1. Diagnostické postupy indikované ke stanovení diagnózy

Ošetřující sexuolog uvede *Individuální plán diagnostických vyšetření*:

.....

.....

.....

(Pozn.: do zdravotnické dokumentace se založí individuální plán diagnostických vyšetření, případně individuální plán zdravotní péče po stanovení diagnózy a souhlas osoby se vstupem do diagnostické fáze. Ošetřující lékař osobu poučí o všech rizicích při standardních léčebných postupech.)

2. Nezdravotní – společenská rizika doprovázející proces úřední změny pohlaví

Úřední změna pohlaví s sebou nese rizika spojená s obtížnými okolnostmi různých životních situací, kterým může být osoba vystavena. Ta závisí na řadě faktorů, jako je společenské postavení, podpora ze strany rodiny a přátel, přijetí v zaměstnání, schopnost osoby přizpůsobit se nové sociální roli, společenskému klimatu, socioekonomickým podmínkám atd. Zásadní je také věk, ve kterém osoba vstupuje do procesu změny pohlaví. V průběhu procesu může dojít ke zhoršení psychického stavu v důsledku složitosti okolností spojených se zásadní změnou sociální role a jejími sociálními dopady, ale i z jiných důvodů. V případě potřeby může osoba dále vyhledat odbornou pomoc psychologa nebo psychiatra. V rámci prevence nebo poradenství může být užitečný kontakt s podpůrnými skupinami a komunitami osob s podobnou životní situací, má také právo být také průběžně informována o možnostech psychosociální podpory a právní pomoci.

Komunitní organizace, podpůrné sítě a patientské organizace

V České republice existuje několik organizací a platforem, které se zaměřují na podporu trans osob. Důležité je rozlišovat mezi bezpečnými, ověřenými skupinami a neformálními zdroji, které nemusí vždy nabízet odborně podložené informace.

Patientské organizace

Vedle komunitních skupin mohou být pro trans osoby důležitým partnerem také patientské organizace. Patientské organizace jsou schopny předat v oblasti jejich zaměření základní i komplexní informace pacientstvu, pečujícím i široké veřejnosti. Vydávají různé informační materiály či pořádají vzdělávací a osvětové semináře. Primárně se jedná o spolky, jejichž členstvo jsou osoby s určitým onemocněním nebo zdravotním postižením či osoby jim blízké. To přináší především možnost vzájemné podpory, sdílení zkušeností i poskytování praktických rad od osob potýkajících se se shodným zdravotním problémem a souvisejících komplikací zasahujících do osobního nebo pracovního života. Některé patientské organizace pak přímo

nabízejí i pomoc sociální či materiální. Díky rostoucímu uznání své role se patientské organizace stávají hlasem pacientstva v odborných diskusích i při tvorbě zdravotnické politiky a mohou tak napomáhat systémovým změnám, které vedou ke kvalitnější, důstojnější a dostupnější péči nejen pro trans osoby. Rozcestník patientských organizací je dostupný na portálu pro pacienty a patientské organizace na webových stránkách Ministerstva zdravotnictví.

3. Zdravotní rizika při použití standardních postupů léčby (hormonální nebo chirurgická léčba)

Změna pohlaví je komplexní zásah do osobní integrity a psychiky člověka. Během procesu změny pohlaví se mohou objevit nežádoucí účinky. Ty se mohou vyskytnout bez ohledu na aktuální zdravotní stav osoby. Není možné stanovit jejich úplný seznam, protože každý člověk reaguje individuálně, má jiné predispozice. Aby se předešlo komplikacím, je nezbytné, aby osoba žádající o změnu pohlaví řádně a důsledně dodržovala doporučení lékaře týkající se léčby, případných vyšetření a životního stylu. Pokud rizika léčby převáží nad jejími přínosy, může ošetřující lékař léčbu ukončit. Hlavní rizika jsou následující:

- a) při podávání hormonální léčby: změny srážlivosti krve s rizikem žilní trombózy a embolizace, polyglobulie, zhoršení jaterních parametrů, otoky, arteriální hypertenze, bolesti hlavy, změny hustoty kostí, změny chování, emotivity atd. Pro minimalizaci rizik je důležité užívat hormonální přípravky přesně podle indikace sexuologa či endokrinologa a dodržovat doporučené preventivní prohlídky (např. mamografické kontroly při léčbě estrogeny, preventivní onkologické sledování atd.);
- b) v chirurgické léčbě: rizika chirurgických zákroků podle typu operace,
- c) možné zhoršení psychického stavu v důsledku složitosti okolností spojených se zásadní změnou sociální role a jejími sociálními dopady, které změnu pohlaví provázejí, ale i z jiných důvodů; pokud k nim dojde, je vhodné informovat lékaře, který proces změny pohlaví vede a který doporučí psychologickou, psychoterapeutickou pomoc nebo psychiatrickou péči.

Ošetřující sexuolog na základě aktuálního zdravotního stavu žádající osoby uvede ev. další zdravotní rizika

.....
.....
.....

Vědomé vyjádření osoby

Na základě seznámení se s *Individuálním diagnostickým plánem*, plánovaným průběhem diagnostického procesu, seznámením se s nezdavotními i zdavotními riziky, jakož i možnými zvýšenými riziky souvisejícími se současným zdavotním stavem, osoba tímto vědomě a svobodně vyjadřuje svou znalost možných komplikací procesu změny pohlaví a způsobů, jak jim předcházet **v diagnostické fázi tohoto procesu.**

Osoba si je vědoma možných nezdavotních rizik procesu změny pohlaví, která mohou mít významný dopad na její současný i budoucí život, jeho kvalitu a celkové společenské přijetí, což může mít nejen pozitivní, ale i negativní důsledky.

Vzhledem k tomu, že v souladu s poučením o hlavních zdavotních rizicích mohou nastat i další neuvedená rizika, osoba vědomě vyjadřuje své vědomí o nutnosti zodpovědně a důsledně dodržovat doporučení ošetřujícího lékaře.

Byl/a jsem poučen/a srozumitelně, ohleduplně, bez nátlaku, s možností a dostatkem času se svobodně rozhodnout.

Svým podpisem stvrzuji, že souhlasím s dalším postupem diagnostiky pro účely změny pohlaví.

Podpis prohlašující osoby .....

V ..... dne .....

Razítko a podpis ošetřujícího lékaře se specializací v oboru sexuologie.

V ..... dne .....

Část 2

Tato informace se předává při ukončení diagnostického procesu – před vydáním **Potvrzení o splnění podmínek pro úřední změnu pohlaví (dle vzoru v příloze č. 6 matriční vyhlášky)**.

Vědomé vyjádření osoby

Na základě průběhu diagnostického procesu, stanovení diagnózy a seznámení s *Individuálním plánem zdravotní péče po stanovení diagnózy*, hlavními zdravotními riziky, jakož i možnými zvýšenými riziky souvisejícími se současným zdravotním stavem, osoba tímto vědomě a svobodně vyjadřuje svou znalost možných komplikací procesu změny pohlaví a způsobů, jak jim předcházet.

Osoba si je dále vědoma možných nezdravotních rizik procesu změny pohlaví, která mohou mít významný dopad na její současný i budoucí život, jeho kvalitu a celkové společenské přijetí, což může mít nejen pozitivní, ale i negativní důsledky.

Osoba si je vědoma, že další postup může vést k následujícím situacím:

- úřední změně pohlaví k datu uvedenému v **Potvrzení o splnění podmínek pro úřední změnu pohlaví (dle vzoru v příloze č. 6 matriční vyhlášky)**
- v tomto čase si nepřeje pokračovat v žádné další fázi zdravotní péče po stanovení diagnózy
- v tomto čase si přeje pokračovat v další fázi zdravotní péče pro změnu pohlaví, podle níže uvedeného Individuálního plánu zdravotní péče po stanovení diagnózy. V tomto případě **ošetřující sexuolog uvede *Individuální plán zdravotní péče po stanovení diagnózy***:

a) dlouhodobá (předpokládaná celoživotní) hormonální léčba (uvedte, zda je indikována, plán zahájení atd.)

b) chirurgické zákroky nebo postupy (vyžádané, indikované, plánované),

c) další vhodné postupy podle individuální potřeby (např. psychoterapie, hlasová terapie atd.),

d) .....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Svým podpisem stvrzuji, že souhlasím s dalším postupem týkajícím se změny pohlaví.

Osoba tímto činí informované a vědomé rozhodnutí žít v roli opačného pohlaví, než které jí bylo přiděleno při narození podle vnějších pohlavních znaků, genitálií nebo případně karyotypu.

Byl/a jsem poučen/a srozumitelně, ohleduplně, bez nátlaku, s možností a dostatkem času se svobodně rozhodnout.

Podpis osoby .....

V ..... dne .....

Razítko a podpis ošetřujícího lékaře se specializací v oboru sexuologie.

V ..... dne .....